

Jacobskerksteeg 3-5 na de restauratie

ven 3; Lange Nieuwstraat 49; Oudegracht 41; Oude Kamp 6; Pauwstraat 21; Pieterskerkhof 12; Pieterstraat 2; Schoutenstraat 4; Springweg 59; Trans 11; Zilverstraat 2, 4.

C. In 1980 aangevangen restauraties:

Achter St. Pieter 13; Agnietenstraat 8-30 (kap en gevels); Brigittenstraat 3, 5, 7; Brigittenstraat 20; Don-

kerstraat 17, 19; Drift 19 (keldertrap); Geertekerkerk 1e fase; Herenstraat 27; Hofpoort; Janskerkhof 2, 3; Janskerkhof 10; Keistraat 9 (zijgevel op de waterlijn); Kromme Nieuwegracht 56; Mariaplaats 50, 51 (kap en gevels); Nieuwegracht 79; Oudegracht 88 (2e fase); Oudegracht 121; Oudegracht 205; Oudegracht 270; Oudegracht 333; Oude Mereveldseweg 8a „Blauwe Huis“; Predikherenkerkhof 9; Sluis Vreeswijk; Springweg 102c (N.V. huis), kap.

Werfmuren: Kromme Nieuwegracht 58; Kromme Nieuwegracht 60; Kromme Nieuwegracht 62 I; Kromme Nieuwegracht 62 r; Kromme Nieuwegracht 94; Nieuwegracht 2; Nieuwegracht 4; Nieuwegracht 6; Nieuwegracht 8; Nieuwegracht 10; Nieuwegracht 12; Nieuwegracht 14; Nieuwegracht 24, 24a; Nieuwegracht 27; Nieuwegracht 30; Nieuwegracht 36; Nieuwegracht 41; Nieuwegracht 43; Nieuwegracht 44; Nieuwegracht 46; Nieuwegracht 48; Nieuwegracht 50; Nieuwegracht 54; Nieuwegracht 56; Nieuwegracht 57; Nieuwegracht 58; Nieuwegracht 60; Nieuwegracht 65-65bis; Nieuwegracht 66; Nieuwegracht 98; Oudegracht 199; Oudegracht 201; Oudegracht 249; Oudegracht 259.

D. In 1980 aangevangen restauraties volgens de rehabilitatie-regeling:

Achter St. Pieter 8, 10, 12; Lange Nieuwstraat 49; Nieuwe Kamp 14, 16, 18, 20; Oude Kamp 6; Pieterskerkhof 12; Ridderschapsstraat 2; Springweg 66bis; Zilverstraat 12; Zilverstraat 34.

Ir. I. C. M. v. Niekerk

W. Kastelein

Foto's: Gemeentelijke Fotodienst Utrecht

UTRECHTSE GEVELSTENEN (3)

HET KASTEEL VAN BUEREN

Gevelversiering boven het deurraam in een huis op de hoek van den Regenboog en Nieuwe Gracht aan de St. Maartensdam, nu Pausdam, vroeger Wijk F. no. 395. V. d. Monde in „Aantekeningen in alphabetische orde, getrokken uit registers, charters en andere stukken, betreffende openbare en particuliere huizen te Utrecht“.

De versiering is van eikenhout, gepolychromeerd, 44 x 105 cm. gedateerd 1e helft 17e eeuw, afkomstig uit het huis Kromme Nieuwe Gracht 94. (Hist. Cat. 1928/371).

De geschiedenis van het huis is voor een groot deel ook de geschiedenis van de familie Elsevier, een geslacht van drukkers en uitgevers, dat bekend werd in heel Europa. De stamvader was Louijs d'Elsevier of d'Elsevijer (waar het helse vijf of vuur uithangt?) te Douai.

Daar werd Joost Elsevier geboren in 1575 of 1576, de vierde zoon uit het gezin. Als bijzonderheid wordt

nog vermeld, dat de oudste zoon Lodewijk, (1592-1617) de eerste boekdrukker is geweest, die de meklinker V van de klinker U onderscheidde.

In 1590 was hij kosteloos student in de rechten. Hij trouwde in 1598 met Margareta van de Woerd uit Utrecht, waar haar vader raad der stad was. Hij trouwde dus met een dochter uit een aanzienlijke familie, die verscheidene huizen in de stad bezat.

In 1602 vindt men Joost Elsevier als boekverkoper en borger der stad. Op 25 januari 1604 werd hij gekozen tot deken van het gilde van boekdrukkers, boekbinders en boekverkopers. Hij kocht op dezelfde dag het huis op de Maartensdam van juffrouw Gerardine van Emden, weduwe van Henrick Cornelis van Aertsbergen, - *Ende heeft van heur erffgenamen ende nacomelingen gecedeert, getransporteert ende overgegeven, cedeerde transporteerde ende gaff over mits desen Joost Elsevier, sijnen erffgenamen ende nacomelingen seeckere hare hujsinge mit alle sijne toebehooren, onder ende boven, kelder, boden ende boort,*

Het Kasteel van Bueren. Eikenhout, gepolychromeerd, 44 x 105 cm, 1e helft 17de eeuw. Hist. cat. 1928/371. (Foto: Centraal Museum)

glæsen ende glæsraempten ende alle 't gundt daerinne aertvast ende nagelvast es staende ende gelegen alhier aen de St. Martensdam sulcx de voors. Joost Elsevier ende Evert Janss, cleermaecker, bewoonend sijn, daer Daniel de Man, pander 'Hoffs van Utrecht boven ende kijnder Eerst Strick beneden naest gehuijst ende gelegen sijn -.

Dus woonde hij in 1602 al op de St. Maartensdam (nu Pausdam) in een huis, dat daarop door hem werd aangekocht.

De dubbele woning stond volgens het huiscgeldregister op de hoek van de Nieuwe Gracht en de Kromme Nieuwe Gracht. Het huis heeft dan nog geen naam in de registers van de transporten en plechten. In datzelfde huis woont ook de kleermaker Evert Janss.

Dan is er in april 1616 een protocol van notaris Lostadt waarin o.a. staat: *- op huijden compareerde voor mij, openbaar notaris, ende getuijgen naer benoempt hiertoe gerequireert, de ersamen Joost Elsevier, borger ende boekvercoper binnen Utrecht, ende heeft geconstitueerd ende machtig gemaect, constitueerde ende maeckte machtig mits desen, den erntfeste Cornelis van Seldents, procureur, postulerende voor de gerechte van Bueren (...) gevende den voorn. geconstitueerde macht omme vuijt sijns comparants naeme en van sijne twegen te manen, innen ende te ontfangen alle schulden die hij comparant aldaer is hebbende.*

Dit is de eerste keer, dat Joost Elsevier in verband met Bueren wordt genoemd.

In het Maandblad Oud-Utrecht 1928, p. 104 is een artikel van de hand van mej. C. v. d. Graff verschenen, waarin vermeld wordt dat Joost Elsevier vaste goederen te Bueren bezat.

Een half jaar later sterft Joost en wordt op 28 novem-

ber 1616 in de Buurkerk begraven op nauwelijks 40-jarige leeftijd. Zijn weduwe Margareta van der Woerd is erfgename. Later zal ze ook het aangrenzende perceel kopen. In 1642 laat Margareta een testament maken en uit dit nogal omvangrijk stuk blijkt Gretien Peters van der Woedt nogal gefortuneerd te zijn. Bij huwelijk krijgen de kinderen 2000 karol. guldens (*tot hylx goet*) en 1000 gulden voor bruiloft en uitzet. De erfgenamen zijn Louis, Peter, Maria met haar drie kinderen en vier kinderen van Barbara, haar dochter zaliger. Ook krijgt haar dochter Maria Elsevier *die huijsinge in twee bewoont wordende staende aen de Martensdam, daer van de voorste bij haer testatrice selffs en de d'achterste bij Lodewijck Everts, backer, bewoont wort en bepaalt ook dat Maria Elsevier, haere dochter van de erffhuisinge sal vermogen te behouden uit inboedel winkelwaeren ende winkelgereetschappen 't gunt haer believen sall.* Zette de weduwe van Joost Elsevier de boekhandel voort?

In de familie zijn ook moeilijkheden geweest. Zo bestond er onmin tussen Margareta en haar zoon Pieter over diens huwelijk. Pieter vertrok als koopman in dienst van de Geotrooieerde Oostindische Compagnie naar de Oost en overleed daar in 1656.

Margareta sterft in 1657 en wordt 12 januari begraven in de Catharijnekerk. In 1657 nog wordt het huis door Maria Elsevier verkocht bij akte aan Dirck Willemsz van Beest, doch niet getransporteerd. Volgens een plecht in 1674 is Dirck van Beest nog eigenaar. Hij is inmiddels weduwnaar geworden van Deliana Verhagen. Deze beiden worden genoemd als de grootouders van Maria Elsevier.

Dina van Balckenend, achternicht van Maria en nicht en medeërfgenaar van Dirck van Beest en Deliana Verhagen, huwt in 1695 met Adrianus van Bueren,

„suickerbacker“ van beroep, en volgens een transport van 7 september 1700, als afwikkeling van de boedel van Maria Elsevier staat het huis op naam van Adriaan van Bueren: een huis tot twee woningen verbouwd. Heeft deze Adriaan van Bueren het huis zijn naam gegeven? Want vóór 1715 komt de naam „Casteel van Bueren“ niet in de transporten voor. In 1715 verkoopt Adriaan van Bueren als boedelhouder van Dina van Balckenend het huis het „Casteel van Bueren“: *een hujs sijnde eertijds geappropriert geweest tot twee woningen die tegenwoordig bij de de coopers bewoont wordt*, aan Theodorus van Cleijnenbroek die gehuwd is met Deliana van Balckenend. Het

blijft dus nog steeds in de familie. In 1723 gaat het huis naar Theo Liepoldus, „keurslijfmaecker“. In 1766 verkoopt Johan Gijsbert Croon het huis, en in 1768 woont de heer J. H. Wiedeking, horlogemaker, erin. Het huis behoort in 1800 tot de boedel van Carolina Sophia Charlotta Beencker, gehuwd geweest met Joh. Hendrik Wiedeking. De nieuwe eigenaar in 1800 is Joh. Hermann Scheffer, gehuwd met Barta Barendina Lentz. In mei 1809 verkoopt Scheffer het huis met kelder en kluis ingericht tot twee woningen, genaamd het „Casteel van Bueren“ aan Steven van de Starre.

Werkgroep Geveltekens.

Agenda

zaterdag 23 mei. Bezoek onder leiding van een van de samenstellers aan de tentoonstelling **Zijdebalen, lusthof aan de Vecht**. Centraal Museum, Agnietenstraat 1. Aanvang 11.15 uur. Na afloop per fiets naar de locatie, alwaar drs. P. Nijhof iets zal vertellen over Zijdebalen en omgeving.

dinsdag 26 en woensdag 27 mei. Tentoonstelling over Hoograven en het Vaartsrijngedebied (foto's, pentekeningen, archeologische vondsten enz.). Buurthuis „De Ravelijn“, Hooft Graaflandstraat 2a, Utrecht. Geopend van 9-22 uur.

zaterdag 20 juni. Excursie over en in de **bolwerken** Zonnenburg, Manenburg en Sterrenburg onder leiding van drs. Frans Kipp. Aanvang 9.30 uur. Verzamelen bij de Sterrenwacht.

Maximaal 50 deelnemers. Belangstellenden worden verzocht zich op te geven bij De Discuss, Minrebroederstraat 25, Utrecht, tel. 030-31 50 70.

zaterdag 4 juli. In het kader van de expositie „Utrecht en zijn middeleeuwse kerken“ houdt de architect T. van Hoogevest Sr. in het museum Het Catharijneconvent een voordracht over de **restaurantie van de Utrechtse binnenstadskerken**.

Aanvang 11.15 uur. Nieuwegracht 63. Toegang f 1,00.

t/m 16 augustus. „Utrecht en zijn middeleeuwse kerken“. Tentoonstelling in het Catharijneconvent, Nieuwegracht 63, Utrecht.

t/m 19 juli. „Zijdebalen, lusthof aan de Vecht“. Tentoonstelling in de Tuinzaal van het Centraal Museum, Agnietenstraat 1, Utrecht.

NIEUWE LEDEN

mw M. Blom, Cothen	dr G. C. de Gast, Utrecht
P. Brak, Zegveld	K. Schuur, Utrecht
H. Gielen, Utrecht	Th. W. Stockschen, Utrecht
Gerdie de Heer, Utrecht	D. Valentijn, Utrecht
J. Huisinga, Utrecht	W. L. L. van Zenderen, Utrecht
J. Oranje, Ede	mr L. Hengeveld, Abcoude
L. J. van der Plaats, Utrecht	W. Verhoef, Bilthoven
mw C. J. van Rijswijk, Utrecht	A. A. de Vries, Utrecht
ir W. M. J. Ruedisulj, Leersum	G. W. C. van Wesel, Utrecht
W. J. F. Wieman, Culemborg	W. F. S. Kolen, Utrecht
B. M. van Zelm, Utrecht	mw E. K. Terwiel, Huizen
J. H. M. Denters, Utrecht	A. Roelofs, Utrecht
G. H. Frederik, Utrecht	

maandblad oud-utrecht

54e jaargang - nummer 5 - mei 1981

Redactieadres:

Alex. Numankade 199,
3572 KW Utrecht, tel. (030)-71 18 14.

Voorzitter:

A. H. R. Hoogezand, Zandpad 87,
3621 NG Breukelen, tel. (03462)-23 62.

Secretaris:

D. P. Snoep, p/a Centraal Museum,
Agnietenstraat 1, 3512 XA Utrecht,
tel. (030)-31 55 41.

Penningmeester:

J. F. J. Hoeting, Tempellaan 3, De Bilt,
tel. (030)-76 06 45, girorekening 575520.

Ledenadministratie:

Mw. M. Uittenbogaard-van Terwisga,
Titus Brandsmalaan 17, 3451 ZX Vleuten,
tel. (03407)-19 86.

Redactie:

Mw. J. G. Roding, Leidseweg 60,
3531 BD Utrecht, tel. (030)-94 28 76.
G. J. Röhrner, Obbinklaan 18,
3571 NG Utrecht, tel. (030)-71 50 02.
A. H. M. van Schaik, Ev. Meijsterlaan 87,
3533 CL Utrecht, tel. (030)-93 92 07.
C. H. Staal, Hasebroekstraat 48,
3532 GM Utrecht, tel. (030)-93 46 57.